

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΣ. ΜΑΝΙΚΑΚΗΣ

Ο Ιανός του ΒΑ Αιγαίου ή αλλιώς, το νησί με τα δύο πρόσωπα. Το ένα πριν από το 1968, το άλλο, μετά, συγκεκριμένα μετά την 20η Φεβρουαρίου 1968.

Μετά δηλαδή από εκείνη τη φρικτή τη νύχτα που ο γίγαντας Εγκέλαδος θυμήθηκε και πάλι τη θεά Αθηνά, τον ανεκπλήρωτο πόθο του και από τα βάθη της θάλασσας βαριαναστέναξε. Είκοσι δύο δευτερόλεπτα κράτησε, όπως λένε, το στέναγμά του.

ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΑΙΡΗ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ - ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
Φιλολόγος, Δρ. Αρχαιολογίας
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΣ

Και ήταν πολύ έντονο, 7,1 Ρίχτερ. Η τύχη το 'θελε εκείνη τη στιγμή ο Εγκέλαδος να βρίζεται στο Αιγαίο, καταμεσής στο πέλαγος, κάτω από τον Άη-Στράτη.

Είκοσι δύο νεκροί, εβδομήντα τραυματίες και μια ανελέητη καταστροφή όλων εκείνων που με αγώνα και αγωνία έφτιαξε το ανθρώπινο χέρι ήταν η αρχή της συμφοράς, η φυσική καταστροφή του πανέμορφου νησιού. Το αποκορύφωμα όμως ήταν η άλλη καταστροφή που άλλαξε την ταυτότητα του Αγίου Ευστρατίου κι έγινε με ανθρώπινη παρέμβαση. Ήταν η ανάλγητη, ιδιοτελής συμφορά, το "δώρο" της χούντας του '67 σ' ένα νησί ιστορικό, πολύπαθο και βαθιά ελληνικό.

Μια σεισμική δόνηση δεν μπορεί να την αποτρέψει κανείς. Αυτό είναι σίγουρο. Βέβαια οι καταστροφές μπορούν να αποφευχθούν, αλλά

όταν τα σπίτια είναι παλαιά και δεν είναι γερά χτισμένα, αναπόδραστα θα σωριαστούν σε ερείπια. Το να ξαναγεννηθεί ο οικισμός, να αναστηθεί απ' τα συντρίμια και να ξαναγίνει όπως ήταν, όμορφος και ξεχωριστός, είναι μάλλον αναμενόμενο. Στην περίπτωση του Άη-Στράτη όμως συντελέστηκε ένα έγκλημα που όμοιό του δεν έχει δει η χώρα μας. Γιατί δεν ήταν επιλογή των κατοίκων του τα τιμηντένια σπίτια-κλουβιά, μέσα στα οποία φυλάκιζε η χούντα τα όνειρα και τις ελπίδες τους. Δεν ήταν επιλογή των ντόπιων το ξερίζωμα των περιβολιών που πρασίνιζαν και χρωμάτιζαν την κοίτη του χειμάρρου που χυνόταν στη θάλασσα, για να χτισθούν στη θέση τους τα σπίτια. Δεν ήταν επιλογή τους η καταστροφή της ωραιότατης αμμουδιάς για τη χρήση της άμμου στην κατασκευή των σπιτιών. Αντιθέτως, ήταν επιλογή αυτών που

τους ξεγέλασαν. Αυτών που τους υποσχέθηκαν όμορφες κατοικίες κι έφτιαξαν έναν οικισμό-γκέτο. Αυτών που μίλησαν για δωρεάν κατοικίες και τις χρέωσαν στην τριπλάσια τιμή απ' ό,τι είχε ένα παραδοσιακό σπίτι. Αυτών που έστησαν στην παραλία επτά-οκτώ γερανούς, για να "αλιεύουν" την άμμο φθάνοντας και τα πέντε -έξι μέτρα βάθος και πετώντας εκεί τα μπάζα από τον οικισμό. Αυτών

αναγνωρίζουν άλλωστε με εντιμότητα οι ντόπιοι. Είναι αδικημένος, γιατί η σεισμική καταστροφή έγινε το 1968, μέσα στη χούντα δηλαδή, η οποία "τιμώρησε" με τον τρόπο της το νησί που συνέδεσε το όνομά του με την ελευθερία και τη δημοκρατία. Και είναι αδικημένος, γιατί αυτή η "τιμωρία" είχε τον αντίκτυπό της στην ψυχολογία των ανθρώπων και στη διαμόρφωση κατ' επέκταση των

▲ Ορισμένοι αναστήλωσαν τα λαβωμένα από το σεισμό σπίτια τους, στόλισαν με λουλούδια τις αυλές τους, αλλιά τα άφησαν χωρίς φωνές κι έφυγαν γι' αλλού. Επιστρέφουν για λίγο, το καλοκαίρι, τα ζωντανεύουν και μετά πάλι σιωπή. Ραγισμένο κι εγκαταλεημένο το εκκλησάκι των Δώδεκα Αποστόλων χρίζει άμεσης αποκατάστασης. ►

που ένα πανέμορφο νησί το έκαναν "ανάδελφο", ένα νησί δίχως ταίρι στο Αιγαίο, όπως θα μου πει με πίκρα ένας ντόπιος.

Είναι πολύ αδικημένος ο Άη-Στράτης. Και είναι αδικημένος όχι λόγω της θέσης του κι ας είναι απομονωμένος. Ούτε γιατί για μισόν αιώνα ήταν τόπος εκποτισμών κι εξορίας, άλλωστε μόνον ωφέλεια πρόσφεραν στο νησί οι χιλιάδες διανοούμενοι, επιστήμονες, επαγγελματίες κι εργάτες αριστεροί, κάτι που

ανθρώπινων σχέσεων. "Όσοι απέμειναν, διότι οι περισσότεροι έφυγαν μετά το σεισμό, προσπαθούν απλώς να επιβιώσουν. Χάθηκε η απλότητα και η αδελφσύνη που είχε πρωτίτερα ο κόσμος εδώ. Επιπλέον, με τις ανακατατάξεις που έγιναν, κάποιοι βολεύτηκαν, κάποιοι άλλοι με σπίτια και κτήματα κοντά στην παραλία βρέθηκαν μ' ένα σπιτάκι κι αυτό στο χειρότερο σημείο, υπήρξαν δε και ορισμένοι που έγιναν απάτριδες, επειδή την ημέρα του

σεισμού ήταν στην ξενιτιά ή σε κάποιο άλλο μέρος της Ελλάδας και δεν edικαιούνται σπίτι. Η γκρίνια, η καχυποψία, η πίκρα, το βόλεμα, το προσωπικό κέρδος είναι συνηθισμένες καταστάσεις. Το πιο τραγικό βέβαια είναι πως οι κάτοικοι δεν έχουν πια το ενδιαφέρον να ασχοληθούν με τα κοινά και να προσέξουν το νησί τους. Έγιναν βέβαια κάποια βήματα, όπως για παράδειγμα το λιμάνι, αλλά έγιναν γρήγορα. Δεν δόθηκε σημασία στην αρχιτε-

κτονική και στην ομορφιά ενώ αυτά θα έπρεπε να προσεχθούν ιδιαίτερα" θα μου πει ο **Βύρων Μανικάκης**, μηχανικός τηλεπικοινωνιών και λάτρης της φωτογραφίας, όπως και ο πατέρας του, ο **Βασίλης Μανικάκης** που διέσωσε με το φωτογραφικό του φακό μοναδικά στιγμιότυπα από τη ζωή των ντόπιων και των εξορίστων τις πιο κρίσιμες για τον Άη-Στράτη δεκαετίες. Αγάπησα από την πρώτη στιγμή αυτό το νησί.

Το καλοκαίρι του 2002 πήρα την πρώτη γεύση. Επέστρεψα το Πάσχα του 2003 κι έξι-σα σ' αυτήν την κουκίδα που ανήκει στις λεγόμενες Θρακικές Σποράδες του Βορείου Αιγαίου την πιο όμορφη Ανάσταση, την ανάταση της ψυχής και του μυαλού μου. Σ' αυτό βέβαια συνετέλεσαν ορισμένοι άνθρωποι, ντόπιοι και μη, φίλοι πραγματικοί, που θα ήθελαν να δουν τον Άη-Στράτη, όπως του αξίζει.

Το νησί του Αγίου Ευστρατίου έχει σχήμα

άνισου τριγώνου και περίμετρο 17 ναυτικά μίλια. Από την ψηλότερη κορυφή του, το **Σημάδι** (268 μ. υψόμετρο), όταν η ατμόσφαιρα είναι καθαρή, ο επισκέπτης έχει τη σπάνια τύχη να θαυμάσει τους θησαυρούς του Αιγαίου, βραχονησίδες και νησιά, ακόμα και τα τρία πόδια της Χαλκιδικής. Η έκταση του νησιού είναι 43,3 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Σαράντα τρία τετραγωνικά χιλιόμετρα βράχος σήμερα. Παλαιότερα όμως, μέχρι τη δεκαετία του 1960 οι κάτοικοι καλλιεργούσαν

το ένα τρίτο του εδάφους που τους απέδιδε όσα χρειάζονταν, για να επιβιώσουν: σιτάρι, κριθάρι, φάβα, σταφύλια και φυσικά τα περίφημα κουκιά που έκαναν γνωστό τον Άη-Στράτη σε όλη την Ελλάδα. Ακόμα και σήμερα κάποιοι έμποροι στην κεντρική αθηναϊκή αγορά καμαρώνουν για την πραγματία τους, τα διαλεχτά "κουκιά του Άη-Στράτη" κι ας μην γίνεται πια εξαγωγή από το νησί!

Το "ΣΑΟΣ" που με μετέφερε από το Λαύριο στον Άη-Στράτη μετά από οκτώ ώρες ταξίδι σε μια θάλασσα ολίγον θυμωμένη προσεγγίζει την προβλήτα. Αισθάνομαι ασφαλής, καθώς ξέρω πως δεν θα χρειασθεί να πηδήξω σε κάποια βάρκα, για να με βγάλει στην ακτή, όπως γινόταν μέχρι το 1981, όταν τα πλοία στέκονταν αρόδο. Η επικοινωνία των κατοίκων του νησιού με τον υπόλοιπο κόσμο ήταν μέχρι την αυγή της δεκαετίας του '80 πολύ

προβληματική. Ακόμα και σήμερα, παρά τα λιμενικά έργα και την προβλήτα που κατασκευάστηκε, όταν φυσούν ισχυροί βόρειοι άνεμοι η πρόσβαση γίνεται με δυσκολία.

Διασχίζω το μόλο κι αντικρίζω αριστερά τα πρώτα σπίτια του οικισμού. Είναι ό,τι απέμεινε από τη βιβλική καταστροφή. Τέσσερα ή πέντε κάτασπρα σπιτάκια, μερικά τυρανισμένα από την υγρασία και τη φθορά του πανδαμάτορα χρόνου, με παράθυρα μπλε ή πράσινα και προεξοχές που ξεπετάγονται χαριτωμένα, δείγματα μιας αρχιτεκτονικής εκπληκτικής σε σοφία και ομορφιά και μάλλον ανεπανάληπτης.

Ήταν η απέναντι μικρασιατική ακτή που υπαγόρευσε το αρχιτεκτονικό ύφος των σπιτιών. Εκεί βρέθηκαν πολλοί Αγιοστρατίτες στα μέσα του 19ου αι., για να εργασθούν ως καλλιεργητές κοντά σε μεγαλοκτηματίες στο

◀ Η παράδοση αναφέρει ότι η ανάπτυξη του νεότερου προσεισμηικού οικισμού άρχισε από την περιοχή του ναού του Αγ. Νικολάου, δηλαδή περίπου από το σημείο που βλέπουμε στη φωτογραφία.

Από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '70 ολόκληρη η γεωργική γη του Άη-Στράτη εγκαταλείπεται οριστικά. Ελάχιστα κτήματα καλλιεργούνται, κυρίως στις περιοχές που βρίσκονται κοντά στον οικισμό. ▼

Αϊβαλί, ως νταμαρτζήδες στα λατομεία της Περγάμου, ως εργάτες στη συγκομιδή των σύκων και της σταφίδας στη Σμύρνη. Ξεσήκωσαν, όπως φαίνεται, τη ντόπια αρχιτεκτονική, προφανώς επειδή βρήκαν στοιχεία που ταίριαζαν στο χαρακτήρα τους και ήρθαν και "ακούμπησαν" αυτά τα στοιχεία στο νησί. Κι έφτιαξαν έτσι σπιτάκια μικρά, χρησιμοποιώντας την πέτρα που υπήρχε άφθονη και τα εξωοράισαν με ξύλινα μπαλκονάκια και με χαγιάτια που στηρίζονταν σε ξύλινα υποστυλώματα. "Περίπου επτακόσια τέτοια σπίτια διέθετε ο οικισμός θα μου πει έκδηλα πικραμένος ο πρόεδρος της Κοινότητας, κ. **Μπάμπης Μακρός**. Κι έμειναν ελάχιστα μετά το σεισμό και την ασυδοσία των χουντικών. Αντί των παραδοσιακών οικιών οι εργολάβοι έχτισαν εκατόν ογδόντα σπιτάκια σε άλλο σημείο του χώρου όμως. Δυστυχώς, θα μπορούσε να μείνει όλος ο παλιός οικισμός και να γίνει κι ένας νέος στην επέκταση των λόφων". Όταν τον ρώτησα, γιατί τα ερείπια των σπιτιών που έπεσαν από το σεισμό

παραμένουν στη θέση τους και δεν έχουν μέχρι τώρα καθαρισθεί μου απάντησε πως "επιθυμία της κοινότητας είναι να αναστηλωθεί ο οικισμός. Ακόμα βέβαια δεν υπάρχουν οι όροι δόμησης που θα επιτρέψουν την αναστήλωση, ωστόσο αυτό δεν θα αργήσει να γίνει. Το πρώτο βήμα έγινε. Μετά από τριάντα πέντε χρόνια ξεκαθαρίστηκε επιτέλους το ιδιοκτησιακό θέμα που ήταν πολύπλοκο κι αποτελούσε τροχοπέδη στην ανάπτυξη". Μπορεί η εικόνα των γκρεμισμένων σπιτιών να πληγώνει και να ενοχλεί αισθητικά, όμως όταν είδα μια γριούλα να ανεβαίνει αργά-αργά το λόφο, απογευματάκι Μ. Παρασκευής, να μπαίνει σ' ένα ερειπωμένο σπίτι και να ανάβει ένα κερί μέσα στα χαλάσματα για τις ψυχές αυτών που χάθηκαν στο σεισμό, κατάλαβα πως σημασία έχει το τι νιώθει ο ντόπιος και όχι το τι βλέπει ο ξένος, ο επισκέπτης των τριών, πέντε ή δέκα ημερών. Στρέφω τα μάτια μου δεξιά. Βάρκες ξεκουράζονται πάνω στην άμμο, κάποιοι μαστορεύουν το καΐκι τους, το καλαφατίζουν, το βιά-

▼ Μέχρι το 1981 τα πλοία στέκονταν αρόδο, καθώς δεν υπήρχε λιμάνι στο νησί. Σήμερα η σύνδεση του Άν-Στράτη με άλλα νησιά και λιμάνια είναι αρκετά καλή.

▲ Αριστερά από το μόλο κάποια σπιτάκια, όσα σώθηκαν από τη βιβλική καταστροφή, συνιστούν δείγματα μιας αρχιτεκτονικής εισηγμένης από την απέναντι μικρασιατική ακτή.

φουν, το κανακεύουν όπως μπορούν, κάποιοι άλλοι, ανάμεσά τους και γυναίκες, καθαρίζουν τα δίχτυα από την τραγάνα (την πέτρα δηλαδή) και τα μπαλώνουν, για να είναι έτοιμα για το ψάρεμα.

Η αλιεία μέχρι και τη δεκαετία του '60, αλλά και του '70 δεν είχε πρωτεύουσα θέση στην οικονομία του νησιού. Και πώς να έχει; Χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα και ψυγεία πώς να συντηρηθούν τα ψάρια; Τα κολονάκια του πάγου που έφθαναν από τη Λήμνο δεν επαρκούσαν. Επιπλέον, τα περισσότερα από αυτά μέχρι να φθάσουν στο νησί είχαν λιώσει. "Ψάρι υπήρχε άφθονο, ακόμα και σήμερα ο Άη-Στράτης διαθέτει πλούσιους ψαρότοπους, αλλά δεν μπορούσες να το πουλήσεις, μου είπε ο Γιάννης Ξεμαντήλωτος που επέστρεψε στο νησί μετά τη συνταξιοδότησή του, για να ζήσει ανθρώπινα τώρα που στο νησί είναι "τα σουράνια ανοιχτά" και ο κόσμος ζει καλύτερα. Έτσι η αλιεία κάλυπτε μόνο συμπληρωματικές ανάγκες αυτοκατανάλωσης κι ελάχιστης εμπορίας". Από το φωτογραφικό λεύκωμα

"Άη-Στράτης. Φωτογραφικά ίχνη (1940-1970)" μαθαίνουμε πως στις αρχές της δεκαετίας του '60 η αλιεία απασχολούσε, όχι βέβαια κατ' αποκλειστικότητα, σαράντα έως πενήντα οικογένειες, όταν ο πληθυσμός του νησιού ήταν περίπου χίλιοι κάτοικοι. Σήμερα υπάρχουν είκοσι οκτώ οικογένειες με είκοσι αλιευτικά σκάφη που ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με την αλιεία. Τα αλιεύματα αυτά, αστακοί, μπαρμπούνια, φαγκριά, ξιφίες, σαργοί, ροφοί, συναγρίδες, αλλά και γόπες, μαρίδες, κολιοί, σουπιές, όλα τα ελέη του Θεού και της θάλασσας δηλαδή, δεν προορίζονται για την εγχώρια κατανάλωση, αλλά στέλνονται, όπως με ενημέρωσαν οι ντόπιοι, στη Λήμνο, την Καβάλα, τη Θεσσαλονίκη, την Αθήνα, τη Χαλκίδα έως και στην Κόρινθο πάνε. Έτσι μου λύθηκε η απορία γιατί στη μοναδική ταβέρνα του νησιού, την περίφημη "Βεράντα", η Μίμι από τη Βουλγαρία, ιστορικός παρακαλώ!, σερβίρει οτιδήποτε άλλο εκτός από ψάρι. Ευτυχώς που μερίμνησε για μας ο φίλος ο Αντώνης, έριξε τα δίχτυα

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΣ. ΜΑΝΙΚΑΚΗΣ

▲ Επιστροφή της τράτας. Τράβηγμα στην αμμουδιά με τη βοήθεια κατοίκων και χωροφυλάκων (τέλη δεκ. '50)

▼ Οι ψαράδες απλώνουν τα δίκτυα στην αμμουδιά του Άη-Στράτη (αρχές δεκ. '60)

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΣ. ΜΑΝΙΚΑΚΗΣ

μια νυχτιά και το επόμενο μεσημέρι δοκιμάσαμε εξαιρετικούς σαργούς. Ο Αντώνης ήταν εκείνος που με πληροφόρησε πως οι μερακλήδες ψαροφαγάδες μπορούν να αγοράσουν

Τέσσερις δεκαετίες μετά η ασχολία δεν άλλαξε. Τηρείται με θρησκευτική ευλάβεια, διότι είναι απολύτως αναγκαία.

ψάρι εκλεκτό, ακριβό όμως, και να ζητήσουν από τη Μίμι να τους το ψήσει, όπως επιθυμούν. Θα το μνημονεύουν για χρόνια!

Αρκετά προσοδοφόρο για τους Αγιοστρατίτες ψαράδες ήταν παλαιότερα το ψάρεμα του αστακού, σήμερα όμως τα πράγματα δεν πάνε και τόσο καλά. Γενικότερα, η έλλειψη κατάλληλου λιμανιού και κυρίως οι δυσκολίες που παρουσιάζει η έγκαιρη και ταχεία μεταφορά των αλιευμάτων αποτελούν παράγοντες που δυσχεραίνουν την ανάπτυξη της αλιείας. *"Η κατάσταση είναι απελπιστική. Πηγαίνουμε από το κακό στο χειρότερο"* θα μου πουν απογοητευμένοι οι περισσότεροι ψαράδες που αναζητούν άλλες ασχολίες και κυρίως αλλού.

Απέναντι ακριβώς από το αραξοβόλι κάθε λογής πλεούμενων - παλαιότερα η τοποθεσία ονομαζόταν *"Τα Καΐκια"* - βρίσκεται το μπαράκι του Αη-Στράτη, η περίφημη **"Βασίλισσα του λιμανιού"**. Ο Αγιοστρατίτης ιδιοκτήτης του βρίσκεται με την οικογένειά του στην Πάρο, διότι, προσέξτε! μειώθηκαν οι θέσεις

εργασίας στη ΔΕΗ του Αη-Στράτη όπου ο Δημήτρης εργαζόταν ως υπάλληλος. Αμέσως, αμέσως, μείον δύο κάτοικοι από τους "πολλούς" που έχει το νησί. Μείον ένα από τα

"πολλά" παιδιά που έχει ο Αη-Στράτης! Όμως ακόμα και χωρίς τον συμπαθέστατο Δημήτρη και τη γυναίκα του, τη Βέρα, το μπαράκι βρίσκεται σε καλά χέρια. Για την ωραία μουσική, τα ποτά και τους καφέδες φροντίζει η **Νάταλι** από τη Μολδαβία, παρούσα εξαιρετική που τη σέβεται και την εκτιμάς, ιδιαίτερα όταν σου πει την ιστορία της. Λίγο πιο πάνω από το μπαράκι βρίσκεται η *"Βεράντα"*, η μοναδική, όπως είπαμε, ταβέρνα του νησιού. Είναι ιδιοκτησία της Κοινότητας που τη νοικιάζει στον εκάστοτε πλειοδότη.

Εδώ συγκεντρώνεται η

"Μικρή Βουλή", οι ηλικιωμένοι δηλαδή του νησιού, οι περισσότεροι εκ των οποίων επέλεξαν να επιστρέψουν στο νησί από την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη ή την Καβάλα, όπου ζούσαν ως εργαζόμενοι με τις οικογένειές τους, για να χαρούν τη σύνταξή τους. Εννέα η ώρα το πρωί και το μαγαζί σφύζει από ζωή. Καφέδες, τσίπουρα, μεζέδες, μπύρες και φυσικά τάβλι! Τα ζάρια πέφτουνε με μαεστρία, τα πούλια χτυπάνε με βία και συναγωνίζονται τον ήχο από τις χάντρες των κομπολογιών που πάνε κι έρχονται, καθώς *"η ώρα η ρημάδα δεν περνά"*, φυσικά για τους ντόπιους, γιατί για μένα περνά πολύ γρήγορα.

Κατέβηκα τα σκαλάκια της ταβέρνας και μπήκα στην πλατεία του οικισμού που αποτελεί ταυτόχρονα εμπορικό και διοικητικό κέντρο. Το δρόμο μου κλείνει ο μητροπολιτικός ναός της Γεννήσεως του Χριστού. Χτίστηκε το 1861 σε ρυθμό Βασιλικής. Εξήντα εννέα χρόνια αργότερα χτίστηκε και το εκπληκτικό κωδωνοστάσιο, δωρεά του Νικ. Ι. Μακρή που ήταν μετανάστης, όπως και πολλοί άλλοι

Αγιοστρατίτες, στο Βελγικό Κογκό. Η εκκλησία δεν έπαθε σοβαρές ζημιές με το σεισμό και φυσικά ούτε το κωδωνοστάσιο, το οποίο μάλιστα είχε μεγάλη ελαστικότητα, καθώς εξωτερικά ήταν χτισμένο με πελεκητή πέτρα, μέσα όμως έδενε με σίδερο, στο οποίο είχαν περάσει χυτό μολύβι. Οι "θεοσεβούμενοι" εργολάβοι της χούντας το έκοψαν κομμάτι-κομμάτι με δυναμίτιδα, για να το ξαναφτιάξουν και πάλι ... με τοιμέντο αυτή τη φορά. Η εκκλησία "ανηγέρθη δαπάναις ανδρών Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής εν έτει 1969". Οι εργασίες διήρκεσαν ένα χρόνο. Για τα σπίτια, τα τοιμεντένια κλουβιά δηλαδή, που κάποιοι κάτοικοι τα ομόρφυναν με λουλούδια και κεραμοσκεπές, γι' αυτά τα σπίτια που είναι ανυπόφορα χειμώννα-καλοκαίρι, το χειμώνα λόγω της υπερβολικής υγρασίας και το καλοκαίρι λόγω της αφόρητης ζέσσης, γι' αυτά τα σπίτια που "έφαγαν τα κόκαλα" αυτών που τα κατοικούν συνεχώς προκαλώντας τους οσφυαλγίες και ρευματισμούς με πόνους αφόρητους, λόγω της υγρής άμμου που χρησιμοποιήθηκε μαζί με το τοιμέντο για το χτίσιμό τους, γι' αυτά τα σπίτια λοιπόν χρειάστηκαν δύο χρόνια. Τα χρόνια αυτά οι κάτοικοι του Αη-Στράτη ζούσαν σε σκηνές. Δόθηκαν σκηνές τεσσάρων ατόμων σε οικογένειες με δέκα ή και περισσότερα μέλη, αλλά τουλάχιστον δεν έμεινε ο κόσμος στο ύπαιθρο! Γι' αυτό οι πιο πολλοί εγκατέλειψαν το νησί κι από τους οκτακόσιους πενήντα κατοίκους που είχε ο Αη-Στράτης τη μέρα του σεισμού, έφθασε τους τετρακόσιους τριάντα με την απογραφή του 1971, θα μου πει ο κ. Μπάμπης Μακρής και με πίκρα θα τονίζεις: "Η μέρα του σεισμού υπήρξε οριακή ημερομηνία για το νησί μας. Άλλαξε στην κυριολεξία η ταυτότητα του νησιού, άλλαξε η μορφή του, άλλαξε η ζωή του, άλλαξαν όλα". Τώρα στο νησί υπάρχουν γύρω στους τριακόσιους κατοίκους. Απ' αυτούς περίπου τριάντα πέντε είναι μαθητές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, από το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό μέχρι το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Υπάρχει ένα πολύ καλά εξοπλισμένο αγροτικό ιατρείο, το οποίο

διαθέτει ακτινογραφικό μηχάνημα, οδοντιατρική πολυθρόνα, δύο καρδιογράφους και βιοχημικό αναλυτή για αναλύσεις αίματος. Το ασθενοφόρο, προσφορά του Υπουργείου Αιγαίου και του "Συλλόγου των Απανταχού Αγιοστρατιτών", και η έγκαιρη, όποτε χρειάσθηκε, αερομεταφορά ασθενούς παρέχουν οπωσδήποτε κάποιο αίσθημα ασφαλείας στους κατοίκους του Αη-Στράτη, αλλά όχι απόλυτα. Αν έχει κακό καιρό, πράγμα όχι σπάνιο, το ελικόπτερο δεν μπορεί να προσγειωθεί και το λιμενικό σκάφος δεν μπορεί να προσεγγίσει το νησί.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα των κατοίκων του νησιού και ιδίως των γυναικών, είναι η απομόνωση, η μοναξιά που νιώθουν κυρίως τους μήνες του χειμώνα. Η Ζωή Καιρού, σύζυγος, μητέρα δύο παιδιών και εξαιρετική νοικοκυρά απ' ό,τι κατάλαβα από τις νοστιμιές που μου περιέγραψε, τα "κουφωτά" μακαρόνια που φτιάχνει τις Απόκριες, τους κουραμπιέδες και τους μπακλαβάδες με το μύγδαλο

Δεν ρείπει τίποτα από τα παιδιά του Αη-Στράτη. Ακόμα και η φαντασία περισσεύει ...

και το μέλι, παραπονιέται για τη ΖΩΗ που δεν ευχαριστηθήκε. Παιχνίδια που κάνει η τύχη, σκέφτηκα! Τη λένε Ζωή και δεν "έζησε" τη ζωή που επιθυμούσε. "Είμαι από τη φύση μου δραστήρια, αγαπάω τις διασκεδάσεις, θα μου πει, εδώ όμως δεν μπορείς να κάνεις τίποτε, υπάρχει μεγάλη μονοτονία. Πιο παλιά, πριν το σεισμό, ήταν πιο καλά. Μαζενόμαστε στα σπίτια, διασκεδάσαμε, χορεύαμε, κάναμε εκδρομές. Τα νοσταλγώ αυτά τα χρόνια κι ας ήμασταν φτωχοί. Τώρα οι άνθρωποι έγιναν μοναχικοί, κλείσθηκε ο καθένας στον εαυτό του, υπάρχει μεγάλη αποξένωση. Δεν έχουμε το δέσιμο που είχαμε παλιά. Στο νησί υπάρχουν τέσσερις-πέντε γυναίκες που είναι στην ηλικία μου. Μ' αυτές βρισκόμαστε τότε-τότε για καφέ. Αυτό και τίποτε άλλο. Κάθε μέρα τα ίδια και τα ίδια. Θα κάνω τις δουλειές στο σπίτι, θα βοηθήσω το σύζυγο στα δίχτυα, θα τρέξω στα κτήματα και στις κατσικούλες μου. Η συνήθεια με κρατά στο νησί, τώρα που τα παιδιά μου μεγάλωσαν και δεν ζουν πια εδώ"

θα μου πει με πίκρα και απογοήτευση. Αντιθέτως, για την κ. Δεύποινα Ξεμαντήλωτου η ζωή στο νησί είναι ήσυχη, ήρεμη, αλλά ωραία. *“Είναι προφανές πως η μονοτονία, η μοναξιά κουράζουν, αλλά όταν έχεις ζήσει στην Αθήνα κι έχεις βιώσει το άγχος, την πίεση, την καθημερινότητα της μεγάλης πόλης και την αποξένωση, ο Αη-Στράτης λει-τουργεί ως φάρμακο ψυχής. Αν μάλιστα μπο-ρείς να κάνεις και κανένα ταξιδάκι τότε-πότε, δεν θέλεις να τον αποχωρισθείς”.*

Τα ίδια μου είπε και η Τζούλια, η αρχόντισσα του **“Ξενώνα Αη-Στράτης”**, όπου έμεινα. Δεν είναι Αγιοστρατίτισσα από καταγωγή, αλλά είναι περισσότερο Αγιοστρατίτισσα και από τον κάθε γεννημένο και μεγαλωμένο σ’ αυτό το νησί κάτοικο. Κι αυτό το ξέρουν οι ντόπιοι, γι’ αυτό και την αγαπούν. “Για κάποιον που θέλει την ηρεμία του, θα μου πει, αυτός ο τόπος τον λυτρώνει. Όπως εμένα που αγαπάω την κάθε πέτρα”. Θέλει “ψυχή” για να ζήσει κάποιος στον Αη-Στράτη και η Τζούλια

διαθέτει μεγαλείο ψυχής, γι' αυτό και μπορεί να φωνάζει στο κράτος πως πρέπει να φροντίσει να μείνουν οι νέοι άνθρωποι στο νησί. Να φροντίσει ώστε αυτοί οι άνθρωποι να κάνουν παιδιά και να πάνε αυτά τα παιδιά στο σχολείο. "Υπάρχουν τάξεις που δεν έχουν μαθητές, θα μου πει με πίκρα, το νησί σε λίγα χρόνια θα είναι τόπος γερόντων". Μπορεί να φωνάζει στο κράτος να επιλέγει με προσοχή τους δασκάλους που στέλνει σ' αυτό τον τόπο, για να έχουν τα παιδιά, αλλά και οι μεγάλοι, ερεθίσματα, να έχουν παιδεία. Μπορεί να φωνάζει στο κράτος να προσέξει τη συγκοινωνία και να την καλύτερεύει συνεχώς, γιατί μόνον έτσι θα έρθει κόσμος στο νησί. Μπορεί να φωνάζει στο κράτος να στείλει στο νησί όσους Αγιοστρατίτες υπαλλήλους θέλουν να έρθουν να εργασθούν στον τόπο τους, γιατί αυτοί και τα παιδιά τους θα ζωντανέψουν ένα νησί που μέρα τη μέρα μαραίνεται.

Σουρούπωνε, όταν ανέβηκα με συντροφιά τον πρόεδρο, κ. Μπάμπη Μακρή, στο λόφο πάνω από το λιμάνι. Έψαχνα τα ερείπια του κάστρου που κάποτε πρόσφερε ασφάλεια και σιγουριά στους κατοίκους του Αη-Στράτη. Για την ιστορία θα πρέπει να πούμε πως το νησί αναφέρεται για πρώτη φορά με το όνομα "Αη-Στράτης" στο ημερολόγιο ενός Ιταλού μοναχού, του Christoforo Buondelmonti, που φαίνεται ότι το επισκέφθηκε το 1418. Ήταν δε τότε ακατοίκητο, όπως σημειώνει ο μοναχός, προφανώς εξαιτίας της πειρατείας που ανθούσε εκείνη την εποχή. Πολύ περισσότερα είναι τα στοιχεία που παραθέτει ο Piri Reis, ένας Τούρκος ναυτικός και γεωγράφος. Σε κείμενο του 1520 αναφέρει πως το νησί "Boz Paras", "Στραπί" ή "Αη-Στράτης" βρίσκεται σε απόσταση 18 μιλίων από τη Λήμνο ... σκεπάζεται από βελανιδιές και είναι αραιοκατοικημένο. Το νερό και το αγκυροβόλιο του

◀ **ΞΕΝΩΝΑΣ ΑΗ ΣΤΡΑΤΗΣ.** Μια φιλόξενη φωλιά με σπιτικό άρωμα και ατμόσφαιρα και φυσικά τη γαλανόλευκη να κυματίζει περήφανα, κάτι που παρατηρούμε σε όλα τα σπίτια του οικισμού.

Τα ερείπια του ναού των Πέντε Μαρτύρων πάνω στο κάστρο φαντάζουν ακόμα πιο μελαγχολικά στο σβήσιμο της μέρας. ▼

νησιού βρίσκονται στη Ν.ΝΔ πλευρά. Η άποψη σχετικά με την ονομασία "Boz Paras" ή "Γκριζος Καλόγερος" προέρχεται από μια ταφόπετρα που υπάρχει στο νησί. "Boz Paras" έλεγαν τον άνθρωπο που βρισκόταν κάτω από την πλάκα. Οι άπιστοι όμως το ονομάζουν "Sante Istorato" (Άγιος Ευστράτιος). Περισσότερα για την προέλευση και για την εποχή του δεν ξέρει κανείς τίποτε ούτε τι είδους άνθρωπος ήταν", σημειώνει ο Τούρκος ναυτικός.

οι κάτοικοι μιλούν για τη σπηλιά "Γ' Αη-Στρατιού", την οποία, παλαιότερα, πριν το σεισμό του '68 που δυσκόλεψε την πρόσβαση στο εσωτερικό της, την έδειχναν στους επισκέπτες.

Γεννιέται όμως το ερώτημα, ποιος είναι ο Άγιος Ευστράτιος που έδωσε το όνομά του στο νησί, καθώς με το όνομα αυτό υπάρχουν δύο άγιοι στο Αγιολόγιο της Ανατολικής και της Δυτικής Εκκλησίας: ο Ευστράτιος ο

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΣ. ΜΑΝΙΚΑΚΗΣ

▲ Εικόνα του Άη-Στράτη μετά το σεισμό. Στο βάθος το πλοίο του πολεμικού ναυτικού που μετέφερε εφόδια (1968).
Ερειπωμένη και η Μικρή Παναγιά στην ενδοχώρα του νησιού. ►

Θα πρέπει βέβαια να πούμε πως την ονομασία "Boz Paras" την έδωσαν οι Τούρκοι στο νησί, όταν αυτό ήταν εγκαταλελειμμένο από τους κατοίκους του, συγκεκριμένα το διάστημα 1416-1540. Οι κάτοικοι όμως και πριν την ερήμωση ονόμαζαν το νησί Άγιο Ευστράτιο, προφανώς ορμώνοντι από το όνομα του μάρτυρα Ευστρατίου, ο οποίος, καθώς λέγεται, βρήκε καταφύγιο στο νησί τους, όταν διέκοψε το δύσκολο θαλασσινό ταξίδι του λόγω μιας ανυπόφορης ναυτίας. Ακόμα και σήμερα

μάρτυρας, ο "επί Διοκλητιανού, περί το 296, μετ' Αυξεντίου, Ευγενίου, Μαρδαρίου και Ορέστου μαρτυρήσας" (πρόκειται για τον Άγιο Ευστράτιο τον "Νέο", όπως τον αποκαλούν οι Αγιοστρατίτες) και ο Όσιος Ευστράτιος ο θαυματουργός που έζησε το 780-880 περίπου (ο "Γέρος"). Η μνήμη του πρώτου εορτάζεται μαζί με των υπολοίπων τεσσάρων, τους οποίους προσεύχθηκε στη χριστιανοσύνη, στις 13 Δεκεμβρίου ενώ του δεύτερου στις 9 Ιανουαρίου. Πάντως ο ναός μέσα στο κάστρο,

ο οποίος ακόμα και τώρα που κείται σε ερείπια προκαλεί συγκίνηση στους ντόπιους, που θερμοπαρακαλούν για την ανέγερσή του, είναι ο ναός των Πέντε Μαρτύρων. Οι ντόπιοι τον ονομάζουν ναό του Αγίου Ευστρατίου και την εικόνα του, την οποία έβγαλαν με τα χέρια τους κάτω από τις πέτρες και τα κεραμίδια που σώριασε ο σεισμός, τη φυλάνε με ευλάβεια στο ναό του Αγ. Νικολάου, το ναό που "ανοικοδομήθη δαπάναις Χαρ. Παραθυρά το 1969" κι εντός του φυλάσσονται σταυ-

ροί, εικόνες, τμήματα από τέμπλα, δίπτυχα και άλλα πολλά κειμήλια από μεγάλα και μικρά εκκλησιάκια-καταφύγια των τρικυμισμένων ψυχών, ντόπιων και ξένων, που δεν άντεξαν τη θεομηνία.

"Τύρω στις δώδεκα με δεκατρείς εκκλησιές είχε μέσα ο οικισμός" θα μου πει ο κ. Μακρής. Εκτός από το ναό του Αγίου Ευστρατίου, ο οποίος, σύμφωνα με την επιγραφή, χτίσθηκε το 1633 (ξαναχτίσθηκε ίσως θα ήταν καλύτερα να πούμε, γιατί η εκκλησιά πατά πάνω

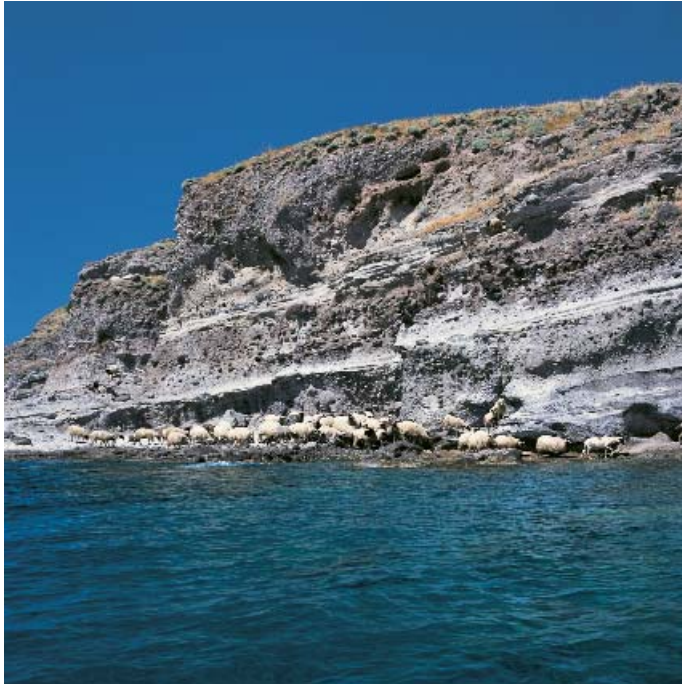
σε παλιά θεμέλια), μέσα στο κάστρο υπήρχε κι άλλος ένας ναός, της Γεννήσεως της Θεοτόκου ή αλλιώς της Παναγίας της Καστρινής, από τον οποίο όμως δεν σώζεται τίποτε. Αντιθέτως, από το κάστρο σώζονται τα καλύτερα τμήματα του τείχους, η δεξαμενή ύδρευσης, καθώς κι ένα όρυγμα στα ανατολικά. Δεν είναι γνωστό όμως το πότε ακριβώς χτίστηκε. Ο Αη-Στράτης δεν αποτέλεσε μέχρι τώρα αντικείμενο συστηματικής αρχαιολογικής έρευνας και είναι περιεργό αυτό, καθώς είναι αδύνατον λόγω θέσης (βρίσκεται στο τόξο Λήμνου-Σαμοθράκης), να μην είχε ακμάσει κάποιος σπουδαίος οικισμός σε τούτο το νησί. Τα διάσπαρτα όστρακα κεραμεικής, κυρίως πάνω στο λόφο του Αγίου Μηνά, αποδεικνύουν του λόγου το αφαλές κι επιβάλλουν την έρευνα, όπως και η σχετικά μεγάλη βιβλιογραφία αναφορικά με το παρελθόν του νησιού. Ένα παρελθόν μυστηριώδες και οπωσδήποτε γοητευτικό, διανθισμένο με πάμπολλα αναπάντητα ερωτήματα. Τι σχέση έχει ο Αη-Στράτης με τη Χρύση, το νησί κοντά στη Λήμνο, όπου ο Ιάσονας - κατ' άλλους ο Ηρακλής - ίδρυσε βωμό στην προστάτιδά του Αθηνά-Χρύση, της πρόσφερε θυσία και την ικέτεψε να ευνοήσει το πέρασμα της Αργούς από τον Ελλήσποντο στον Πόντο τον Αξενο τότε; Και είναι το ίδιο το νησί

Χρύση μ' αυτό που ταυτίστηκε με την τραγική ιστορία του Φιλοκλήτη, όπως την περιγράφει ο Σοφοκλής στην τραγωδία "Φιλοκλήτης" και "Λήμνιαι" (απ. 384). Είναι η Χρύση το νησί που αφανίστηκε στο βυθό, όπως μας λέει ο Πausanias (VIII 33, 4) κι όπως προφήτησε ο Οναμάκριτος, άνδρας Αθηναίος, χρησμολόγος και διακανονιστής των χρησμών του Μουσαίου, του μυθικού αιοιδού και ποιητή που ήταν σύγχρονος του Ορφέα; Και ποια είναι η Ιερά; Μήπως είναι το νησί που ξέφυγε απ' του βυθού τα νήματα την ώρα που σκέπαζε τη Χρύση το κύμα; Αντικατέστησε η Ιερά τη

Χρύση;

Σύμφωνα πάντως με τον Πausanias η Χρύση δεν υπήρχε στην εποχή του (2ος αι. μ.Χ.). Είχε καταποντισθεί, πιθανότατα μετά από κάποια έντονη ηφαιστειακή δραστηριότητα (ο Αη-Στράτης είναι ηφαιστειογενής κι αυτό φαίνεται ολοκάθαρα σε κάποια σημεία του νησιού).

Και ποια είναι τα νησιά με το όνομα "Νέα" που αναφέρει ο Πλούταρχος στο σημείο που λέει πως ο Λούκουλλος, ο Ρωμαίος στρατηγός, αιχμαλώτισε κοντά στη Λήμνο δεκατρία πλοία του Μιθριδάτη ή το νησί με το όνομα

"Νέα" που αναφέρει ο Πλίνιος (1ος αι. μ.Χ.); Μήπως ταυτίζεται αυτό το τελευταίο με τη Χρύση του Φιλοκλήτη;

Ο Ιω. Γιάννος στο έργο του "Ιστορία της νήσου Αγίου Ευστρατίου" σημειώνει πως "ο κόμης Choiseul-Gouffier, που επισκέφτηκε την Ελλάδα το 1787 με υδρογραφική αποστολή, ερεύνησε και βυθομέτρησε τις ανατολικές ακτές της Λήμνου, ήταν δε ο πρώτος που διατύπωσε τη γνώμη ότι οι ύφαλοι ανατολικά της Λήμνου είναι το υποβρύχιο νησί της Χρύσης που η ατυχία του Φιλοκλήτη το έκανε διάσημο. Μάλιστα ο επιφανής Γάλλος πρέσβης του

- ▲ "Σαχάρα". Η αμμουδιά - θρύλος στην περιβόητη παραλία του Άη-Στράτη.
- ◀ Τα 4.000 αιγοπρόβατα που εκτρέφονται στον Άη-Στράτη έχουν συνθήκες ζωής πολύ ανώτερες σε ποιότητα από τις συνθήκες ζωής εκατομμυρίων ανθρώπων που διαβιούν στην ελληνική πρωτεύουσα.

Λουδοβίκου 16ου στην Υψηλή Πύλη αναφέρει προς το τέλος του κειμένου του πως μερικά αντιλεγόμενα εδάφια αρχαίων συγγραφέων θα μπορούσαν να μας κάνουν να πιστέψουμε ότι το νησί της Χρύσης ονομαζόταν επίσης Νέαι.

Θα κλείσουμε την αναφορά στο απώτερο

παρελθόν της νήσου με τη θεωρία που διατύπωσε και υποστήριξε με θέρμη ο Γερμανός φιλόλογος και αρχαιολόγος Carl Fredrich (1871-1930) ότι δηλαδή το νησί Άγιος Ευστράτιος είναι η αρχαία Αλόνησος που έπαιξε σημαίνοντα ρόλο στη διαμάχη μεταξύ Αθήνας και Μακεδονίας ή αλλιώς

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΣ. ΜΑΝΙΚΑΚΗΣ

Η ποικιλία στο είδος των λειψανοθηκών μοιάζει να ανταποκρίνεται στην πολυμορφία της αγιοστρατιτικής κοινωνίας. ▼

μεταξύ του ρήτορος Δημοσθένη και του βασιλέως Φιλίππου και η σημερινή Αλόνησος είναι η αρχαία Ικός. Τη θεωρία αυτή την υποστηρίζουν ουκ ολίγοι μελετητές με πρώτο τον περιηγητή William Leake. Αρκετοί βέβαια είναι και αυτοί που αντικρούουν αυτή την άποψη.

Η επισήμανση από τον Μπάμπη Μακρή αλλά και από τον Βύρωνα Μανικάκη ότι κατά την ανόρυξη πιγαδιών στην κοιλάδα που απλώνεται από τους πρόποδες του λόφου του Αγ. Μηνά και φθάνει μέχρι την παραλία, βρέθηκαν θαλασσινά όστρεα καταδεικνύει με σαφήνεια ότι παλιά ο σημερινός κόλπος του οικισμού θα πρέπει να προχωρούσε μέχρι τους πρόποδες του λόφου και πως η κοιλάδα δημιουργήθηκε από τις προσχώσεις. Είναι επίσης προφανές ότι ο μυκηναϊκός οικισμός θα πρέπει να ήταν πάνω στο λόφο του Αγ. Μηνά.

Ο νέος οικισμός μετά το σεισμό. Στοιχημένα ομοιόμορφα τσιμεντένια σπιτάκια, χτισμένα μέσα στην κοιλάδα. Στο βάθος, στο λήφο, ό,τι απέμεινε από τον παλιό Άη-Στράτη (1969)

Από τη μια η περιέργεια της αρχαιολόγου και η επιθυμία να αφουγκρασθεί τις φωνές από το παρελθόν και από την άλλη αυτός ο ίδιος ο ναός του Αγ. Μηνά, στο νεκροταφείο του οποίου θάβονταν οι εξορίστοι, οδήγησαν τα βήματά μου πάνω στο λόφο τον καταστόλιστο με κορόνυχα, όπως λένε εδώ τις μαργαρίτες, αγριοβιολέτες, παπαρούνες και χαμομήλια.

Το εκκλησάκι του Αγ. Μηνά στην κορυφή του λόφου είναι ένας σωρός από ερείπια. Ερείπιο έκανε και την ψυχή μου η εικόνα του παραμελημένου κι εν μέρει κατεστραμμένου κενοταφίου των εξορίστων. Αδιαφορία ή λήθη των χρόνων που ονομάστηκαν "πέτρινα" από όλους εμάς που η καρδιά μας σκλήρυνε σαν την πέτρα; Άφησα τη ματιά μου να πλανηθεί αριστερά και δεξιά του λόφου εκεί όπου πριν από τέσσερις δεκαετίες άσπριζαν στο φως του ήλιου οι σκηνές των εξορίστων.

Η ψήφιση το 1929 του νόμου "περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών", το γνωστό και ως "ιδιώνυμο", ένα από τα αμφισβητούμενα

έργα της τετραετίας του Βενιζέλου, φέρνει στον Άη-Στράτη τους πρώτους εξορίστους. Η υπηρεσία στην οποία εργάζονταν τους απέλυσε και η κυβέρνηση τους εκτόπιζε σ' αυτό το απομονωμένο και φτωχό νησί, για να συννετισθούν και να επιστρέψουν "καθαροί" και "εξαγνισμένοι" από το μίσμα του κοιμουνισμού! Δεν ήταν πολλοί οι εξορίστοι της εποχής του βενιζελικού Ιδιωνύμου. Λίγες δεκάδες μόνο. Αυξήθηκαν όμως σε μερικές εκατοντάδες την περίοδο της Μεταξικής δικτατορίας, κατά τη διάρκεια δε του Εμφυλίου και του δεύτερου αντάρτικου έφθασαν τις 3.500-4.000. Το πρότυπο στρατόπεδο που δημιούργησαν οργανώθηκε σε τομείς και λειτούργησε αδιάλειπτα σχεδόν από το 1947 ως τις αρχές του 1963, οπότε έφυγαν και οι τελευταίοι εξορίστοι, με εγκύκλιο που έστειλε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο οποίος διαπραγματευόταν τότε την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στη χούντα του '67 μόνο δύο πολιτικοί εξορίστοι εκτοπίστηκαν στον Άη-Στράτη κι αυτοί για λίγο, για έναν περίπου

χρόνο. Ήταν ο Γιάννης Αλευράς και ο Γιάννης Αγγελούσης.

Ο Μάνος Κατράκης, ο Νίκος Καρούζος, ο Μενέλαος Λουντέμης, ο Τίτος Πατριώκης, ο Κώστας Γαβριηλίδης που πέθανε στον Άη-Στράτη και συγκλόνησε με το θάνατό του την τοπική κοινωνία που ακόμα θυμάται την ανατριχίλα που προκάλεσε το άκουσμα των τριών λέξεων "Πέθανε ο Γαβριηλίδης", αλλά και πολλά υψηλόβαθμα στελέχη του Κ.Κ.Ε. άφησαν την αύρα τους στο νησί που δεν τους ξέχασε στα λόγια, αλλά στα έργα. Αλήθεια, πού είναι το θέατρο στο οποίο ανέβηκαν σημαντικές παραστάσεις, όπως οι "Πέρσαι", ο "Οθέλλος", "Ο καλός στρατιώτης Σβέικ", τροφή εκλεκτή για την ψυχή και το πνεύμα; Πού είναι ένα μνημείο στο χώρο μεταξύ των χειμάρρων Τενεδιώτη και Παραδείση όπου είχαν στηθεί οι εκατοντάδες σκηνές, τα μαγειρεία, τα εργαστήρια κ.λ.π. Πού είναι ή μάλλον σε ποια κατάσταση είναι το ιατρείο των εξορίστων που ήταν πρώτα το παλαιό σχολείο των Αγιοστρατιτών και τα δύσκολα

▲ Εκπέμπει SOS το ιατρείο των εξορίστων. Μέσα σ' αυτό το κτήριο πέθαναν από την πείνα, για να μην υπογράψουν δήλωση μετανοίας, σαράντα από τους εκατόν ογδόντα εκτοπισμένους της Μεταξικής δικτατορίας.

χρόνια απάλυνε τον πόνο των εξορίστων, αλλά και των ντόπιων που έρχονταν έως εδώ με άδεια από τη διοίκηση του στρατοπέδου, για να βρουν τη γιατροιά; Αυτό το κτήριο μέσα στο οποίο πέθαναν από την πείνα, για να μην υπογράψουν δήλωση σαράντα από τους εκατόν ογδόντα περίπου εκτοπισμένους της Με-

ταξικής δικτατορίας είναι το ιερότερο κτήριο του Αη-Στράτη. Επιβάλλεται δε ως ελάχιστος φόρος τιμής να μετατραπεί σε Μουσείο Εξορίας. Γιατί η μνήμη είναι καλός δάσκαλος. Κακός δάσκαλος είναι ο φόβος και η λησμονιά.

"Τίποτα δεν υπάρχει έτσι ενδεικτικά που να

θυμίζει πως εδώ και τριάντα πέντε χρόνια χιλιάδες άνθρωποι αγωνίσθηκαν για τα πιο όμορφα και αγνά ιδανικά. Άνθρωποι που πίστευαν βαθιά σε έναν καλύτερο κόσμο και θυσιάστηκαν γι' αυτή την πίστη τους" θα μου πει ο κ. **Θεοχάρης Παρασκευόπουλος** από την Ξάνθη, που ήρθε ξανά στον Αη-Στράτη, μετά από σαράντα πέντε χρόνια, για να θυμηθεί τα χρόνια της εξορίας του, να αναζητήσει σημεία, δυσδιάκριτα σήμερα, αφού τίποτε δεν υπάρχει και το τοπίο άλλαξε ριζικά. Μιλά συγκινημένος για το όμορφο νησί, για τα περιβόλια, για τη "**Σαχάρα**", την πιο όμορφη ελληνική παραλία τότε, για τη "γλιότρα", ένα βουνό από άμμο όπου η πιτσιρικαρία έκανε αγώνες ταχύτητας, για το οργανωμένο στρατοπεδο που είχε όλα τα καλά, για το θέατρο, για τη συμμετοχή του στην παράσταση "Ο καλός στρατιώτης Σβέικ", για τα νιάτα που έφυγαν ανεπιστρεπτί. Άλλοτε χαμογελά κι άλλοτε συγκινείται, ανάλογα με το "βάρος" των γεγονότων που μου εξιστορεί. Δίπλα του η γυναίκα του, η κ. Κωνσταντίνα, μιλά με πάθος για τα κειμήλια από τον Αη-Στράτη που έφερε ο άνδρας της και που εκείνη τα κρατά ως κόρη οφθαλμού στο σπίτι τους στην Ξάνθη, εξοργίζεται με το τοιμέντο που έκανε το νησί αγνώριστο και λυπάται που οι άνθρωποι δεν κράτησαν κάτι απ' αυτά που πέρασαν ή που έφτιαξαν οι εξορίστοι. Κάνει λόγο για άγνοια, ακόμη και για έλλειψη παιδείας και απωθεί τη σκέψη ότι κάποιος άλλος λόγος συνειδητά έσβησε αυτή τη "μνήμη". "Έχει νεκρούς στον Αγ. Μηνά, μου λέει αγανακτισμένη, δεν θα έπρεπε να υπάρχει κάτι που να το δείχνει; Ένα ελάχιστο ευχαριστώ είναι, στα τόσα που προσέφεραν οι εξορίστοι, γιατί, ας μην ξεχνάμε, το νησί "έζησε" από τους εξορίστους κυριολεκτικά και μεταφορικά".

Την ίδια φωνή διαμαρτυρίας άκουσα και από άλλους εξορίστους, από τον **Αντώνη Ρακόπουλο** και από τον **Χρήστο Καργόπουλο**. Ανήκουν και οι δυο στους εξορίστους που ο έρωτας τους έκανε "ανυπότακτους". Κι ενώ ο εσωτερικός κανονισμός που θέσπισε η Ομάδα Συμβίωσης Πολιτικών Εξορίστων (Ο.Σ.Π.Ε.) δεν επέτρεπε επαφές με ντόπιους, αυτοί αφήφησαν τη διαταγή, σήκωσαν τα μάτια και τα κάρφωσαν σ' αυτά της αγαπημένης τους που κάποια στιγμή παντρεύτηκαν. "Την

έβλεπα και τη χαιρόμουν την Ευτέρπη" θα μου πει με απίστευτη τρυφερότητα που φαίνεται σε κάθε κίνησή του προς το "Ευτεράκι" του ο κ. Αντώνης Ρακόπουλος, δεινός ψαροντουφεκάς ακόμη και στην έβδομη δεκαετία της ζωής του! Παντρεύτηκε την κ. Ευτέρπη στην Αθήνα και τώρα ζουν στον Αη-Στράτη. Ιστορίες γλυκές μέσα στην πίκρα των χρόνων εκείνων ή μήπως των τωρινών, των άδειων από συναισθημα και αληθινή αγάπη;

Πλησιάζει η ώρα του δειλινού. Το βασιλέμα του άρχοντα ήλιου από εδώ, από την κορυφή του λόφου του Αγ. Μηνά, όπως και από το λόφο του Προφήτη Ηλία, είναι συγκλονιστικό. Ντύνει με χρώματα εξάισια ακόμα και τα τοιμεντένια σπίτια που είναι γυμνά, χωρίς λουλούδια και χρώματα, χωρίς κεραμίδια και κήπους. Ντύνει με μια αχλύ μυστηρίου τα χαλάσματα και κάνει ακόμα πιο μεγαλοπρεπή τη Μαράσλειο Σχολή που ανακαινίζεται για να γίνει σύντομα συνεδριακό κέντρο και ξενώνας.

Η Μαράσλειος Σχολή ήταν το Δημοτικό Σχολείο του νησιού, το οποίο λειτούργησε αδιάλειπτα από το 1912 έως το 1969. Φαντάζει προκλητικό το εντυπωσιακό, αναμφίβολα, οικοδομήμα και οπωσδήποτε αντανάκλα τη διάθεση του ευφάνταστου ευεργέτη του για κάτι που θα αφήνει άφωνους όλους όσους επισκέπτονται το "φτωχό" Αη-Στράτη.

Όλα άρχισαν όταν ο καταγόμενος από τον Αη-Στράτη εφημέριος της ελληνικής κοινότητας του Παρισιού και μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Σινά, Πορφύριος ο Β', κατάφερε να πείσει τον ζάπλουτο **Γρηγόριο Μαρασλή** να χρηματοδοτήσει την ανέγερση ενός λαμπρού εκπαιδευτηρίου. Το 1902 έγινε η σύσταση της πρώτης εξαμελούς επιτροπής υπό την προεδρία του αρχιερατικού επιτρόπου Λήμνου και την επομένη χρονιά εκδόθηκε το αυτοκρατορικό φιρμάνι για την ανέγερση της "Μαρασλείου και Λογοθετείου Σχολής". Ο Γρ. Μαρασλής κατέβαλε το αρχικό ποσό για την εκπόνηση των σχεδίων στον εκλεκτό αρχιτέκτονα Δημ. Μεγαρέα που ζούσε στο Παρίσι και ήταν συνεργάτης του, όμως τον επόμενο χρόνο πέθανε και ο Πορφύριος Λογοθέτης ανέλαβε να συγκεντρώσει το υπόλοιπο ποσό, με πολύ κόπο, από τους ομογενείς της Αιγύπτου και άλλους παράγοντες απ' όλη την Ευρώπη. Τα εγκαίνια του εξαιρετικού και

▲ Από το 1912 έως το 1969 η "Μαράσλειος και Λογοθέτιος Σχολή" βοηθούσε τους μικρούς αγιοστρατίτες να ανέβουν την κλίμακα της γνώσης και να διαμορφώσουν τους όρους για την υπέρβαση της χωρικής γεωγραφικής τους κοινότητας.

από πλευράς υλικών, αλλά και κατασκευής, αρχιτεκτονικού οικοδομήματος έγιναν το 1909. Η "Μαράσλειος και Λογοθέτιος Σχολή" δεν λειτούργησε μόνον ως σχολείο. Η θέση της, αλλά και το μέγεθός της είλκυσαν τη φρουρά της Χωροφυλακής που επέλεξε το μισό

κτήριο, για να στεγασθεί, περιορίζοντας έτσι το χώρο του σχολείου. Η Χωροφυλακή άφησε το σχολείο τον Ιούλιο του 1962 με τη διάλυση του στρατοπέδου. Αλλά και οι μαθητές εγκατέλειψαν τη "Μαράσλειο" το 1969, όταν χτίστηκε το νέο σημερινό σχολείο. Μολονότι

το καινούργιο σχολείο διαθέτει σύγχρονο εξοπλισμό, σημείο αναφοράς αποτελεί πάντα η Σχολή του Μαρασλή και Λογοθέτη. Όλοι όσοι πέρασαν από τις αίθουσές της και μαθήτευσαν στα σχολικά θρανία εισπνέοντας τον αέρα της λευτεριάς που μόνον η παιδεία προσφέρει μνημονεύουν ένα σχολείο που "άνοιξε" τη μικρή τοπική κοινωνία και διαμόρφωσε τους όρους για την υπέρβαση της χωρικής γεωγραφικής κοινότητας.

Κατέβηκα αργά-αργά το λόφο του Αγίου Μηνά λίγο πριν η νύχτα αρχίσει να απλώνει τα μαύρα πανιά της. Στους πρόποδες στέκει μισοτελειωμένος ο ναός του Αγίου Γεωργίου. Χτίζεται στο ίδιο ακριβώς σημείο όπου ήταν ο πρώτος ναός, ο οποίος γκρεμίσθηκε από το "φονικά" κτυπήματα του Εγκέλαδου. Τα βήματά μου μ' έφεραν σιγά-σιγά σ' έναν από τους πιο παλαιούς ναούς του νησιού που άντεξε κάπως το σεισμό, αλλά χρήζει άμεσης αποκατάστασης. Πρόκειται για το ναό του Αγίου Βασιλείου που οικοδομήθηκε το 1727. Είναι βυζαντινού ρυθμού με τρούλο και στέγη καλυμμένη με λίθινες πλάκες από σχιστόλιθο. Είναι προφανές πως τις πλάκες αυτές τις έφεραν κάποιοι από αλλού, αφού σχιστόλιθος δεν υπάρχει στο νησί.

Την επομένη ημέρα θέλησα να περιπλανηθώ στην ενδοχώρα του νησιού. Με συντροφία τη φίλη Έλπη και τον πατέρα της, τον εκλεκτό κ. Χρ. Καργόπουλο γνώρισα τον Αη-Στράτη της σιωπής. Αν εξαιρέσει κανείς τα βελάσματα των προβάτων και των κατοικιών, τους ήχους των κυπριών, το βόμβο των μελισσών και τα τιτιβίσματα των πουλιών πάνω στα δένδρα, οι ανθρώπινες φωνές σπανίζουν στο εσωτερικό του Αη-Στράτη. Μέχρι πρόσφατα το εσωτερικό ήταν δυσπρόσιτο. Τα τελευταία δύο χρόνια όμως άνοιξαν κάποιοι δρόμοι που οδηγούν στις πανέμορφες παραλίες του νησιού κι έτσι έγινε και το εσωτερικό προσπελάσιμο. Είναι δε τόσο αγνό και συγκινητικά όμορφο που νομίζω πως πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα, όπως νομίζω πως επιβάλλεται να σχεδιασθούν μονοπάτια για τους λάτρεις της πεζοπορίας που θα βρουν εδώ στον Αη-Στράτη έναν τόπο εξαιρετικό από πλευράς εμπειριών.

Το ανάγλυφο του εδάφους παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον και γι' αυτό έχει φροντίσει η γεωλογική σύσταση του νησιού (ηφαιστειακοί

τόφοι). Τα βράχια και τα σπηλαιώδη ανοίγματα είναι εκκλησιαστικής ομορφιάς, όπως μπορεί να διαπιστώσει ο περιηγητής της περιοχής όπου ήταν το μετόχι της Μονής Μεγίστης Λαύρας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει εδώ να πούμε πως το 1021 ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου, Βασίλειος Β' ο Βουλγαροκτόνος, προσάρτησε το νησί στη Μονή Μεγίστης Λαύρας Αγίου Όρους. Στον Αη-Στράτη υπήρχαν άλλα δύο μετόχια, του Καρακάλλου και του Αγίου Διονυσίου.

Οι λόφοι προχωρούν μέχρι τη θάλασσα όπου διακόπτονται σε γκρεμούς που είναι πιο απότομοι στην ανατολική πλευρά του νησιού. Ανάμεσα στους λόφους της δυτικής πλευράς σχηματίζονται μικρές κοιλάδες που τελειώνουν σε γραφικές αμμουδερές ακρογιαλιές, με κάτασπρα ξωκλήσια και μπουτάνια. Στη ΒΑ πλευρά του νησιού, όπως σημειώνει ο δάσκαλος Ιω. Γιάννος, οι λόφοι διακόπτονται απότομα σε γκρεμούς απόδειξη της αποκοπής του νησιού από μεγαλύτερο τμήμα ξηράς και από κει και πέρα απλώνεται μέχρι τη θάλασσα επικλινή πεδινή ζώνη, μήκους ενός περίπου χιλιομέτρου, πιο πεδινή και πλατύτερη στην περιοχή Αλονίτσι, περισσότερο επικλινή και στενή στην περιοχή Αυλάκια.

Παλαιότερα το Αλονίτσι (παραφθορά της λέξης "Αλόννησος";) ήταν ταυτισμένο με την αμπελοκαλλιέργεια, όπως και οι θέσεις Σωληνάρι και Ριζαριό. Όπως φαίνεται από παλαιά προικοσύμφωνα και συμβόλαια, η κατοχή αμπελιών αποτελούσε κοινωνική καταξίωση στον Αη-Στράτη. Και για την αμπελοκαλλιέργεια όμως, όπως και για τις άλλες καλλιέργειες του νησιού, ο σεισμός του '68 υπήρξε καταλυτικός. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 η παραγωγή άρχισε να μειώνεται αισθητά και σήμερα είναι μηδενική.

Παρακμή κι εν συνεχεία εγκατάλειψη σημείωσε και η πάλαι ποτέ συστηματική καλλιέργεια των βελανιδιών, με τις οποίες είχε ταυτισθεί τα παλαιά χρόνια ο Αη-Στράτης. Μάλιστα είχαν τόση σημασία τα δένδρα αυτά που μνημονεύονται ιδιαίτερος σε συμβόλαια, διαθήκες, δωρεές και φυσικά προικοσύμφωνα. Το πιο ενδιαφέρον είναι πως σημειώνεται όχι μόνον ο αριθμός τους, αλλά προσδιορίζονται και στοιχεία που αφορούν στην ηλικία και την απόδοσή τους. Το γεγονός αυτό δεν με άφησε αδιάφορη. Ρώτησα τους

Το εσωτερικό του νησιού είναι συγκινητικά αγνό και όμορφο. Επιβάλλεται να σχεδιασθούν μονοπάτια για όσους αγαπούν την πεζοπορία.

κατοίκους του νησιού κι έμαθα πως τα βελανιδιά, η συλλογή των οποίων απέφερε πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο σημαντικό εισόδημα στους Αγιοστρατίτες, σχετίζονταν με τη

Για το εντυπωσιακό αυτό γλυπτό ευθύνεται η γεωλογική σύσταση του νησιού (ηφαιστειακοί τόφοι).

βυροσδεψία. Οι απανταχού ταμπάκηδες χρησιμοποιούσαν το προϊόν της βελανιδιάς ως βασική πρώτη ύλη για την επεξεργασία του δέρματος. Η Σάμος και η Λέσβος που είχαν μεγάλη παραγωγή δερματίνων ειδών αποτελούσαν σημαντικές αγορές των βελανιδιών του Άη-Στράτη. Υπάρχει ακόμα βελανιδόδασος στη θέση Αυλάκια, ωστόσο ο αριθμός των βελανιδιών μειώνεται αισθητά. Φυσικά έπαψαν να καλλιεργούνται.

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες επισκέψεις μου στο νησί ήταν σε ένα μαντρί. Συγκεκριμένα στο μαντρί του **Γιάννη Κουτσοριδή** που είναι ένας από τους οκτώ κτηνοτρόφους που απέμειναν στο νησί. Ο Γιάννης, η δυναμική γυναίκα του η Μαρία κι ενίοτε η κόρη τους Χριστίνα έχουν αναλάβει σκληρό και δύσκολο έργο. Η ενίσχυση της κτηνοτροφίας θα πρέπει να αποτελέσει σημαντικό μέλημα στον Άη-Στράτη. Το τυρί που δοκίμασα ήταν εξαιρετικό (παράγονται: μελίγλωρο, κεφαλότυρο και φρέσκο, μυζήθρα δηλαδή) κι όσο για το αρνάκι γεμιστό, το καπεξοχίγ έδεσμα του

πασχαλινού τραπεζιού, ήταν θεσπέσιο.

Περίπου 4.000 αιγοπρόβατα εκτρέφονται σήμερα στον Άη-Στράτη, αριθμός πολύ μικρός εν συγκρίσει με τα 15.000 αιγοπρόβατα που έβουσκαν κάποτε στην αγιοστρατίτικη ύπαιθρο. Αυτή η σταδιακή μείωση ήταν αποτέλεσμα "της εγκατάλειψης των γεωργικών καλλιεργειών, η οποία διέκοψε τον εμπλουτισμό και την ανατροφοδότηση των εδαφών με αποτέλεσμα τη σταδιακή υποβάθμισή τους σε βουκοτόπους".

"Δεν μπορούμε να στηριχθούμε μόνο στις επιδοτήσεις που υπάρχουν για το κρέας, θα μου πει ο πρόεδρος της Κοινότητας. Υπάρχουν τόσα προγράμματα, όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα της οικολογικής κτηνοτροφίας ή αυτό του αγροτουρι-

σμού, στα οποία θα μπορούσαν κι επιβληθεί να μπουν οι γεωργοκτηνοτρόφοι του Άη-Στράτη με τη στήριξη της πολιτείας οπωσδήποτε".

Φαντάζομαι πως αν οι κάτοικοι του νησιού με τη βοήθεια της πολιτείας εκμεταλλευτούν σωστά, μεθοδικά και ποιοτικά το φυσικό πλούτο του νησιού τους δεν θα υπάρξει κέρδος μόνο για το νησί τους, αλλά και γι' αυτούς τους ίδιους. Ας μην ξεχνάμε πως ο Άη-Στράτης αποτελεί ένα από τα καλύτερα οικοσυστήματα στο χώρο του Αιγαίου, γι' αυτό και περιλαμβάνεται ολόκληρη η έκτασή του στον κατάλογο "Φύση 2000".

Συναρπαστική εμπειρία, χωρίς υπερβολή, συνιστά ο περίπλους του νησιού. Οι παραλίες του είναι ονειρεμένες. Η μια καλύτερη από την άλλη. Κι έχει πολλές, κυρίως στη δυτική πλευρά: του Αγ. Αντωνίου, του Αγ. Δημητρίου, το Τρυγάρι, το Λιδαριό, το Φτελιό, του Αγ. Νικολάου, του Φράγκου, την Τρυπητή. Αλλά και στην ανατολική, το Αλονίτσι, με τη βραχονησίδα Βέλια απέναντι και το μικρό

της, το Βελάκι, τόπος ερωτικής συνεύρεσης των γλάρων και το Καραβοτσάκισμα, εκπάγλου κάλλους παραλία, απρόσιτη όμως από τη στεριά.

Φαντασθείτε λοιπόν βαρκάδα σε γαλαζοπράσινα νερά, δελφίνια να παίζουν με τα κύματα, φώνιες να παίζουν κρυφτό στα σπηλαιώδη ανοίγματα και τις σχισμάδες των βράχων, γλαροπούλια και βαρβάκια να ταξιδεύουν στον ουρανό, αμμουδιά καυτή, βελανιδιές που θαρρείς πως θέλουν να βουτήξουν στη θάλασσα, κι εσείς να αναφωνείτε: ναι! Ο Παρά-

δεισος είναι στον Αη-Στράτη!

Ετοιμάζομαι να αφήσω το νησί. Στις τόσες συγκινήσεις που μου πρόσφερε προσθέτω άλλη μία: τον "**Σιαλμά**". Μια μεγάλη ασπίδα, ένα βέλος στραμμένο προς την Τουρκία, δύο λέξεις συμβολικές: ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ. Βρίσκομαι στη θέση Τρυπητή, στο νότιο τμήμα του νησιού. Ένα μνημείο για τους πεσόντες αεροπόρους στο πιο μοιραίο πέλαγος, το Αιγαίο. Μια ιδέα ενός αξιωματικού της Αεροπορίας, του **Νίκου Ήμελλου**, για όλους εκείνους που δίνουν καθημερινά μάχες από αέρος σ' έναν

ακήρυχτο πόλεμο. Το σήμα της πολεμικής μοίρας που μετείχε ο αδικοχαμένος πιλότος, **Νίκος Σιαλμάς**, όταν έπεσε με το αεροπλάνο του στις 18 Ιουνίου 1992, το μόνο στοιχείο που διεσώθη, έγινε σύμβολο. Και το μεταλλικό μνημείο επί του βράχου αντιγράφει αυτό το σήμα. Η υλοποίηση του μνημείου που βέβαια δεν έχει σχέση μ' αυτό που είχε αρχικά σχεδιασθεί - ο στόχος ήταν να φαίνεται από αέρος και να εμπνυχώνει τους αεροπόρους μας που αναγκάζονται να παίρνουν μέρος σχεδόν καθημερινά σε αερομαχίες - έγινε από την Πολεμική Αεροπορία και πιο συγκεκριμένα από τις δυνάμεις της 114 Πτέρυγας Μάχης της Τανάγρας.

Ευχαριστώ τον **Μπάμπη**, το **Βύρωνα**, τη **Τξούλια**, ευχαριστώ τον **Οδυσσέα**, την **Έλλη**, τον **Νίκο**, ευχαριστώ τον **Αντώνη**, τον **Κωνσταντίνο**, τη **Ζωή**, ευχαριστώ τη **Δέσποινα**, τη **Ματούλα**, τη **Δημήτρη**, ευχαριστώ τη **Μαρία**, το **Γιάννη**, τη **Χριστίνα**
Ευχαριστώ κι εσένα Άη-Στράτη, αγαπημένε

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

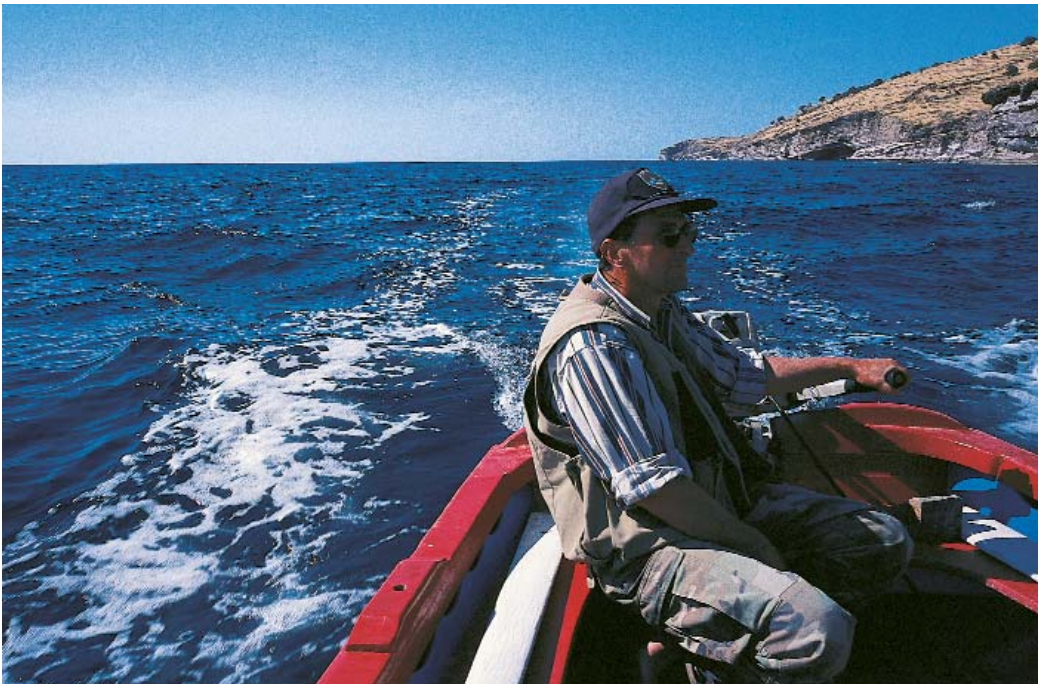
Κοινότητα Άη-Στράτη: 22540-93210,

Fax: 22540-93396.

Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών: 22540-93462.

Αστυνομικός Σταθμός: 22540-93201.

Λιμενικός Σταθμός: 22540-93393.

▲ Το τελευταίο παιδί του Βασίλη Μανικάκη, ο Βύρων, καταγράφει και με το φωτογραφικό φακό, αλλά και με το video κάθε σημαντικό κοινωνικό γεγονός και στη συνέχεια το προβάλλει μέσω του σταθμού που έστησε, το "Άη-Στράτης - Βύρωνας" στους ντόπιους που τον παρακολουθούν με ενδιαφέρον.

◀ Τρυπητή. Το νοτιότερο ακρωτήριο του νησιού.

Από αυτό το σημείο το τόσο ελληνικό αποχαιρετώ τον Άη-Στράτη. Φεύγω γεμάτη από ομορφιά, από συγκινήσεις, από γεύσεις, από μυρωδιές, από ήχους, από εικόνες, από φιλοξενία ομηρική.

Ενοικιαζόμενα Δωμάτια

Ξενώνας Άη-Στράτη: 22540-93329.

Πανέρας Αντώνιος: 22540-93209.

Πανέρας Απόστολος: 22540-93343.

Εστιατόριο: 22540-93269

ΦΩΤ. Μ. ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ

▲ Το μνημείο στο "Σιαθιά" αποτελεί φόρο τιμής στους πεσόντες αεροπόρους μας.

Καφέ-μπαρ: 22540-93369.
 "Σύλλογος των Απανταχού Αγιοστρατιτών",
 Κανάρη 49, Καλαμάκι, τηλ. 9814689.

Στον Άη-Στράτη θα φθάσετε με πλοίο: από
 Λαύριο, Αλεξανδρούπολη και Καβάλα.

Επίσης, με αεροπλάνο φθάνετε στη Λήμνο κι
 από εκεί με το τοπικό φέρι ή με το πλοίο της
 γραμμής φθάνετε μετά από μίαμιση ώρα.

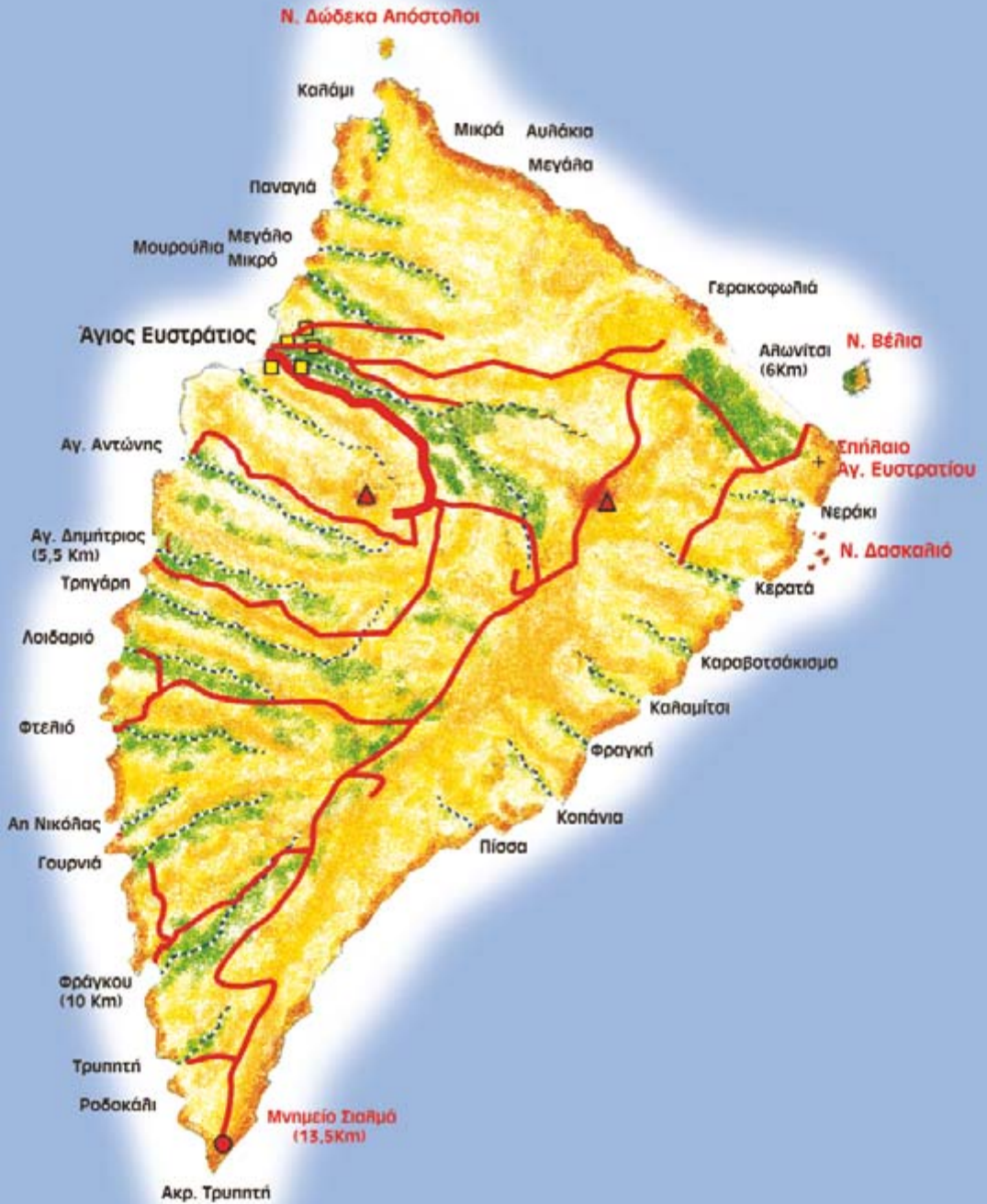
Ευχαριστίες: Για την υλοποίηση του άρθρου
 ευχαριστώ θερμά: τον Πρόεδρο της Κοινότη-
 τας Αγίου Ευστρατίου, **Μπάμπη Μακρή**,
 για τις συζητήσεις, τις περιηγήσεις στο νησί
 και για τη φιλοξενία που μας παρείχε, τον
Βύρωνα Μανικιάκη για τη συζήτηση και τις
 φωτογραφίες από το αρχείο του πατέρα του,
 τη **Τζούλια Γαλανάκη** και τη μητέρα της την **κ.**
Ματούλα για την υπέροχη φιλοξενία τους
 στον "Ξενώνα Άη-Στράτη", τους φίλους **Έλπη**
 και **Νίκο Κριτσιάκη** επίσης για την φιλοξενία
 τους, τους κυρίους **Χρ. Καργόπουλο**, **Αντώνη**
Ρακόπουλο και **Θεοχάρη Παρασκευόπουλο**
 που υπήρξαν πολιτικοί εξόριστοι, για τις
 συζητήσεις μας, και για τον ίδιο λόγο τους

Αγιοστρατίτες κυρίους **Γιάννη Ξεμαντήλωτο**,
Ντάμα Δημήτρη, **Κωνσταντούδια Κωνσταν-**
τίνο και **Γιάννη Κουτσοουρίδη** και τις κυρίες
Ζωή Καιρού, **Δέσποινα Ξεμαντήλωτου** και
Μαρία Κουτσοουρίδη. Επίσης, ευχαριστώ τον
Γιώργο Αργυρόπουλο για την πολύτιμη βοή-
 θεία του στην απομαγνητοφώνηση των συνεν-
 τεύξεων.

Βιβλιογραφία

1. Ιω. Γιάννος, "Ιστορία της νήσου Αγίου
 Ευστρατίου (Άη-Στράτη), Αθήνα 1983.
2. "Άη-Στράτης. Φωτογραφικά ίχνη (1940-
 1970)". Αρχείο: Βασιλή Μανικιάκη, Κείμενα:
 Γιώργος Νικολακάκης, Κοινότητα Αγίου
 Ευστρατίου, 2000.
3. "Εκείνα τα χρόνια, παιδί μου, στον Άη-
 Στράτη ..." Καταγραφή μαρτυριών και
 γεγονότων από αφηγήσεις των μεγάλων,
 Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευ-
 μάτων, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσα-
 λονίκης, Κέντρο Καινοτομικών Εκπαιδευ-
 τικών Προγραμμάτων, 1999.

ΝΗΣΟΣ ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

Ο Άη-Στράτης ... με το φακό του Βασίλη Μανικάκη

Το
φωτογραφικό
αρχείο του
Βασίλη
Μανικάκη
(1907-1998)
αποτελεί
αναπόσπαστο
κομμάτι της
πολιτιστικής
κληρονομιάς
του Άη-
Στράτη.

Γεννημένος στον Άη-Στράτη, πέντε μόλις χρόνια πριν την απελευθέρωση του νησιού από τους Τούρκους, ο Βασίλης ήταν ο πρώτος γιος σε ένα σύνολο επτά παιδιών. Στα δεκαεπτά του πήγε να εργασθεί στην Κρήτη σαν μαθητευόμενος φούρναρης πλάι στον Αγιοστρατίτη συγχωριανό του, Βέργο, που ήταν εγκατεστημένος από χρόνια στο Ηράκλειο.

Το 1930, ένα χρόνο μετά την απόλυσή του από το στρατό, ο Βασίλης παντρεύτηκε τη συντοπίτισσά του, Ελένη Γιάννου. Καταλυτική παρουσία στον έγγαμο βίο του υπήρξε ο πεθερός του, ο Επαμεινώνδας Γιάννος, πολυσχιδής προσωπικότητα και πολυταξιδεμένος. Στο διάστημα της διαμονής του στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου συμμετείχε ενεργά στην κοινωνική και πολιτική ζωή της ελληνικής κοινότητας και στον ελεύθερο χρόνο του έκανε ξιφασκία, ποδηλασία κι ενόργανη γυμναστική. Επτά παιδιά απέκτησε και ο Βασίλης Μανικάκης, με τελευταίο τον Βύρωνα. Το 1939 έχτισε με τη βοήθεια ενός εξόριστου τεχνίτη ένα μύλο κι έγινε μυλωνάς. Από τους εξόριστους απέκτησε και τις πρώτες γνώσεις για τη φωτογραφία. Αυτοί τον βοήθησαν τα χρόνια του '30 να στήσει τον πρώτο αυτοσχέδιο θάλαμο για εμφάνιση και εκτύπωση φωτογραφιών. Κι έγινε ο Βασίλης Μανικάκης ο "ρεπόρτερ" του Άη-Στράτη. Δεν υπήρξε πρόσωπο από ντόπιους ή εξορίστους, δεν υπήρξε εκδήλωση, γιορτή, κοινωνικό ή πολιτικό γεγονός που να μην το αποθανάτισει, να μην το διαφυλάξει μέσω του φωτογραφικού φακού ως παρακαταθήκη για τις επόμενες γενεές. Ακόμα και για μας που ως απλοί επισκέπτες εντυπωσιαζόμαστε από την εκπληκτική ομορφιά του οικισμού του Άη-Στράτη πριν το 1968. Ο Μανικάκης υπήρξε εξαίρετος μελισσοκόμος, ίσως γι' αυτό οι φωτογραφίες του έχουν τη γλύκα ενός ανθρώπου ευαίσθητου, ενός αυθόρμητου παιφ καλλιτέχνη.